

1. Kultura vědecké práce a formální náležitosti vědeckého textu

Obecné zásady

- Vědecký text v humanitních vědách: odkazuje na prameny a/nebo sekundární literaturu, ze kterých autor čerpá. Je tak jasné, na základě jakých informací autor učinil své závěry (požadavek **intersubjektivní verifikace**). Je rovněž možné ověřit, zdali byly autorovy závěry učiněny na základě formálně správných logických úsudků.
- Vlastní myšlenky a závěry autora musí být v textu jasně odlišitelné od názorů a závěrů převzatých od jiných badatelů. Není-li tomu tak, jde o plagiátorství (se všemi závažnými důsledky).
- Jasně odlišeny by měly být rovněž citace (doslovné uvedení názorů) a parafráze (shrnutí názorů).
- Bližší pravidla vycházejí z parametrů příslušného vědeckého „žánru“: eseje (volnější úvaha); referát (stačí pouze seznam literatury); seminární práce (poznámkový aparát a seznam literatury); komentář (pouze co je komentováno, případně uvedení stran a závěrů, které jsou komentovány); bakalářská/magisterská diplomová práce (rozsah a formální náležitosti jsou dány fakultou nebo univerzitou).

Zásady pro formální úpravu textu

- Dodržování předepsaného rozsahu (+/- 20%).
- Neutrální typ písma (Times New Roman, Garamond, Calibri atd.; tak zvaná patková písma), přiměřená velikost (obvykle 12 pro text a 10 pro poznámky pod čarou) a řádkování (obvykle 1,5); Poznámka pod čarou velikost písma 10, řádkování 1).

- Vhodné používání kurzívy, případně tučného písma nebo podtržení (výjimečně).
- Praktický požadavek: text odevzdávat ve formátu rft. nebo doc. Raději ne ve formátu odt. a docx. (nejde otevřít v nižších verzích textových procesorů nebo u těch, co nepoužívají OpenOffice).
- Dodržení formální úpravy a struktury. U seminárních prací:
 - Úvodní strana (Název práce, jméno autora, pro jaký kurz atd.).
 - Obsah (u delších prací; u seminárních prací to není nutné).
 - Vlastní text. Práce musí obsahovat vlastní tvůrčí vklad autora, nesmí jít o pouhé mechanické nahromadění citací a parafrází. Je vhodné držet se jisté logické struktury:
 - Úvod (čeho chci v práci dosáhnout, jakým způsobem atd., tedy formulace vlastní výzkumné otázky).
 - Vlastní jádro práce (argumentace, srovnání atd.).
 - Závěr (musí být jasné, na základě čeho byl učiněn).
 - Seznam použité literatury (měl by být co nejrozsáhlejší, ale je zvykem uvádět pouze práce, na které se v textu odkazuje).
 - Upozornění: Nezapomenout na číslování stran (usnadňuje práci s textem a jakoukoli diskuzi o něm).
 - Důrazné upozornění: dbát na jazykovou stránku textu
 - Co nejmenší počet chyb a překlepů
 - Znovu se podívat na pravidla českého pravopisu.
 - Psát věty, které mají podmět, přísudek a (v některých případech) předmět.
 - Pozor na interpunkci (čárky v souvětích).
 - Pozor na automatické opravy (Max Milner).
 - Dělat korekturu na vytištěném textu (v ideálním případě si text nechat přehlédnout někým jiným).
 - Užívat střízlivý a věcně přesný sloh (velmi těžké).
 - Vyvarovat se složitým souvětím s velkým množstvím odboček, ve kterých se vyskytuje záplava cizích slov.
 - Vyvarovat se anglicismů tam, kde je to možné (velký problém).
 - Pokud už používáte cizí slova, ověřit si jejich význam ve slovníku cizích slov.

Poznámkový aparát

- Poznámkový aparát (slouží k uvedení odkazů na prameny/sekundární literaturu, ze kterých autor čerpal)
 - Poznámky pod čarou (patové poznámky)
 - Poznámky za textem (koncové poznámky; též vysvětlivky)
- Přípustné jsou oba způsoby, ale pro přehlednost je lepší použít poznámek pod čarou.
- Užít aplikaci ve Wordu (jsou provázány s textem): Vložit → Odkaz → Poznámka pod čarou.
- Jde o větu: **Musí začínat velkým písmenem a končit tečkou.**

- Co patří do poznámek pod čarou:
 - Odkazy na citované nebo parafrázované prameny/sekundární literaturu.
 - Odkazy na další (rozšiřující) vědeckou literaturu k určitému problému.
 - Jakékoli vysvětlení, úvahy nebo poznámky autora, které by narušily plynulost textu nad čarou (například vysvětlení některých termínů, polemika s názory jiných autorů atd.).

Citační systém

- Těchto systémů existuje velmi mnoho (lepších i horších), žádný nelze pokládat za univerzálně rozšířený.
- Je nutné si jeden vybrat a důsledně jej používat v celé práci (citační systémy nelze směšovat).
- Pravidlo **SPUK** (srozumitelnost, přehlednost, úspornost, konzistentnost)
- V seminární práci do předmětu Úvod do religionistiky **bude použit** citační systém užívaný časopisem *Religio: Revue pro religionistiku*.

- **Monografie:**

Russell T. McCutcheon, *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox Press 2008.

Strana, na kterou se odkazuje: ...Equinox Press 2008, 32.

...Equinox Press 2008, s. 32.

...Equinox Press 2008, str. 32.

...Equinox Press 2008, 32-36.

...Equinox Press 2008, 32-6.

- **Článek ve sborníku:**

Tomáš Vítek, „Věštci v antickém Řecku“, in: Tomáš Vítek – Jiří Starý – Dalibor Antalík (eds.), *Věštění a prorokování v archaických kulturách*, Praha: Herrmann a synové 2006, 119-145.

Strana, na kterou se odkazuje: ...Herrmann a synové 2006, 119-145: 132.

- **Článek v časopise:**

Jiří Gebelt, „Vývoj a proměny mandejské komunity“, *Religio: Revue pro religionistiku* 16, 2008, 33-55.

Strana, na kterou se odkazuje: ... 2008, 33-55: 38-41.

- **Zkrácené citace**

- První citace v textu (kapitole) musí být uvedena v úplnosti. Opakované citace již mohou být uvedeny ve zkrácené podobě.

R. T. McCutcheon, *Studying Religion...*, 32.

T. Vítek, „Věštci...“, 134.

J. Gebelt, „Vývoj a proměny...“, 37-39.

V případě bezprostředně se opakující citace ze stejného díla:

Ibidem, 32.

Ibid., 32.

Tamtéž, 32.

Tentýž, 32.

- **Užitečné zkratky**

(ed.) – editor

(eds.) – editoři

id. (idem) – tentýž

iid. (iidem) – titíž

ead. (eadem) – tatáž

et alii (et al.) – a ostatní; a kolektiv

viz – (slouží k odkazu na další literaturu; píše se bez tečky – jde o rozkazovací způsob od slovesa „vidět“)

cf. – srov.

atd.; apod. (nepíše se před nimi čárka)

- **Závěrečný seznam literatury**

- Citovaná díla se uvádějí abecedně podle příjmení autorů.
- Způsob je stejný jako v poznámkách pod čarou, pouze se obrací pořadí jména a příjmení:

Gebelt, Jiří, „Vývoj a proměny mandejské komunity“, *Religio: Revue pro religionistiku* 16, 2008, 33-55.

McCutcheon, Russell T., *Studying Religion: An Introduction*, London: Equinox Press 2008.

Vítek, Tomáš, „Věštci v antickém Řecku“, in: Tomáš Vítek – Jiří Starý – Dalibor Antalík (eds.), *Věštění a prorokování v archaických kulturách*, Praha: Herrmann a synové 2006, 119-145.

Citace dalších informačních zdrojů

- **Prameny**

Co lze označit za pramen se liší případ od případu (resp. podle předmětu výzkumu). Může jít například o knihy Starého a Nového zákona, Buddhovy rozpravy, díla antické literatury, nebo také o materiály nových nábo-

ženských hnutí (brožury, letáky, webové stránky atd.). V případě pramenů s ustálenou edicí je nutné respektovat příslušné editorské členění.

Tacitus, *Annales* XV.44.

Tacitus, *Letopisy* XV.44.

Rgvéd I.92.4-6.

Do závěrečného seznamu literatury:

Tacitus, *Letopisy*, (Antická knihovna 27), Praha: Svoboda 1975, přel. Antonín Minařík a Antonín Hartmann.

Védské hymny, (Prameny hinduismu 1), Praha: DharmaGaia 2000, přel. Oldřich Friš.

Jistou výjimku představuje citování z textů Starého a Nového Zákona. Je možné užívat ustálených zkratk.

1 S 11:8-9. = (1 Samuelova 11:8-9)

Ga 2-4. = (Galatským 2-4)

Do závěrečného seznamu literatury:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Praha: Česká biblická společnost 1996, český ekumenický překlad.

V případě pramenů je obvykle zvykem oddělovat je v závěrečném seznamu literatury od literatury sekundární.

- **Slovníky a encyklopedie**

Pokud slovníková hesla mají svého autora, cituje se obdobným způsobem jako v případě článku ve sborníku.

Pavel Spunar, „Křížové výpravy“, in: Helena Pavlincová a kol., *Slovník Judaismus – Křesťanství – Islám*, Praha: Mladá Fronta 1994, 222.

- **Noviny**

Žádná ustálená pravidla v případě odkazů na novinové články neexistují. Je nutné uvést co nejvíce údajů, které umožní nalézt citované místo.

Lucie Suchá, „Ramadán v Berlíně: půst a plno jídla“, *Mladá fronta dnes* XIX, 2008, č. 222 (sobota 20. září – neděle 21. září), A7.

- **Obrázky**

Pokládají se za citaci. Je nutné uvést zdroj, ze kterého pocházejí, případně jméno člověka, který je pořídil. Je to nutné vzhledem k autorským právům.

- **Webové stránky**

Ani v případě odkazů na webové stránky žádná ustálená pravidla neexistují. Znovu je důležité uvést co nejvíce údajů, rozhodně nesmí chybět uvedení data přístupu.

„Hnutí Hare Kršna“, <<http://mozek.cz/info/hnuti-hare-krsna>>, [21.9.2008].

- **Několik “špeků” na závěr**

- Některé knihy nemají uvedeny plné bibliografické údaje. Nenajdete například rok vydání, vydavatele a někdy rovněž jméno autora (často k této situaci dochází v případě materiálů nových náboženských hnutí). Tyto skutečnosti je nutné v citaci a v závěrečném seznamu literatury uvést.

anonym, *Jógou k probuzení*, Brno 1997 (nakladatel neuveden).

Josef Pažitka, *Jak se bránit sektám*, (místo vydání, nakladatel a rok vydání neuvedeny).

Pokud se vám v rámci výzkumu podaří jméno autora (nebo další informace) zjistit, je nutné je uvést v hranatých závorkách.

[Leoš Cibulka], *Jak se stát Plejádánem*, Kroměříž 1998 [vydáno samonákladem].

- Některé knihy vycházejí v reedicích. Některá jsou shodná s předchozími, jindy může dojít ke změně stránkování. Je nutné uvést, které vydání používáte.

Ladislav Vidman, *Od Olympu k Pantheonu: Antická náboženství a morálka*, Praha: Vyšehrad²1997.

V některých případech je vhodné rovněž výslovně uvést, kdy byla kniha vydána poprvé (zvláště, pokud od dalších vydání uplynula relativně dlouhá doba).

Rudolf Otto, *Posvátno: Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad 1998 (první vydání německého originálu 1917), přel. Jan J. Škoda.

- Určitý problém představuje přechylování ženských jmen. Podle většinového úzu je doporučeno v textu přechylovat (...Mary Beardová tvrdí, že...) a v závěrečném seznamu literatury ponechávat v nepřechýlené podobě (Mary Beard, „Vestal Virgins...”).
- Pokud je některé dílo citováno na základě díla jiného (tzv. **sekundární citace**), je nutné na tuto skutečnost upozornit. K užívání sekundárních citací by mělo docházet pouze v odůvodněných případech (např. je-li citované dílo jinak nedostupné nebo v jazyce, který neovládáte atd.).

Charles F. Dupuis, *Abrégé de l'Origine de tous les cultes*, Paris 1798, 66, citováno dle Jonathan Z. Smith, *Drudgery Divine: On the Comparison of Early Christianities and the Religions of Late Antiquity*, Chicago: Chicago University Press 1990, 30.

Charles F. Dupuis, *Abrégé de l'Origine de tous les cultes*, Paris 1798, 66, apud Jonathan Z. Smith, *Drudgery Divine: On the Comparison of Early Christianities and the Religions of Late Antiquity*, Chicago: Chicago University Press 1990, 30.

Používání citací a parafrází

Používání citací a parafrází slouží k uvedení literatury, ze které autor práce čerpá. Citace (doslovné převzetí části cizí práce) a parafráze (shrnutí názorů jiného badatele) musí být v textu jasně odlišitelné.

V případě, že odkazy na prameny nebo sekundární literaturu nenajdeme, s velkou pravděpodobností půjde o dílo, které nesplňuje standardy vědecké práce.

Několik příkladů:

Téma bojovníka vychovávaného jako dívka, které se velmi často objevuje v řeckých mýtech, lze nalézt rovněž u indiánských kultur Severní Ameriky.

Egyptské prameny uvádějí, že panovník v tento den vstupoval do mystického kontaktu s *ka* svého zemřelého předchůdce.

Nauka o reinkarnaci byla v křesťanství zamítnuta až jedním z papežů na konci 4. století n. l. Je tak zcela jisté, že se tento prvek v původním Ježíšově učení ještě objevoval.

Citace

Musí být jasně odlišitelná od Vašich vlastních názorů. Je obvykle krátce uvedena a její počátek a konec je označen uvozovkami.

Rudolf Otto se na toto téma uvádí, že posvátno je: „kategorie *sui generis* a tak jako vůbec žádnou původní a základní danost ji nelze, přísně vzato, definovat, nýbrž jen popisovat.“¹

- Pokud se počátek citace nekryje s počátkem věty nebo byly v textu učiněny jakékoli úpravy, měla by být tato skutečnost v textu jasně vyznačena.

Rudolf Otto se na toto téma uvádí, že posvátno je: „...kategorie *sui generis* a tak jako vůbec žádnou *původní a základní danost* ji nelze, přísně vzato, definovat, nýbrž jen popisovat.“²

¹ Rudolf Otto, *Posvátno: Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad 1998, 21 (kurzíva původní).

Rudolf Otto se na toto téma uvádí, že posvátno je: „[k]ategorie sui generis a tak jako vůbec žádnou *původní a základní danost* ji nelze, přísně vzato, definovat, nýbrž jen popisovat.“³

- Delší citace je zvykem oddělit od textu a vypsát ve zvláštním odstavci menším písmem.

Případné připomínky k jisté zvláštnosti takto konstruovaného náboženského systému byly odsouvány do pozadí s poukazem na svébytnost římské náboženské zkušenosti. John A. North na toto téma podotýká:

Teoretický problém představuje, zda-li prvky náboženského života mohou být formulovány *a priori* pro jakoukoli společnost, nebo zda-li jsou odlišné a specifické v rozdílných kulturních podmínkách. Téměř všechny důkazy, které máme, vzbuzují dojem, že konkrétně v Římě se náboženský život zaměřoval na veřejné kultury, na vztahy mezi městem a městskými bohy a bohyněmi. Občané se jich účastnili skrze svou identifikaci s městem a jeho zájmy, které nelze v době, kdy byl občan voličem a rovněž bojovníkem za blaho města, podceňovat. Pokud ano, měli bychom přijmout, že náboženská zkušenost Římanů byla hluboce odlišná od naší a že je nemožné předkládat, jaké elementy by měla nebo neměla obsahovat.⁴

- Delší citace by měly být používány pouze v odůvodněných případech (např. když je potřeba, například za účelem polemiky, uvést přesné znění názoru, který bude kritizován). Za maximální přípustnou délku citace se pokládají tři normované strany.
- Co se týče citací z cizojazyčné literatury, názory se různí. V českém úzu převládá názor v textu uvést český překlad a v poznámce pod čarou (je-li to nutné) text v originále. V anglickém úzu převládá tendence v textu uvést originál a překlad v poznámce pod čarou (nebo vůbec nepřekládat). Jednoznačné doporučení neexistuje, je však nutné si uvědomit, že každý překlad je do jisté míry interpretací (je

² Rudolf Otto, *Posvátno: Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad 1998, 21 (kurzíva A.Ch.)

³ Rudolf Otto, *Posvátno: Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad 1998, 21 (kurzíva moje).

⁴ John A. North, „Religion in Republican Rome“, *Cambridge Ancient History* ²VII.2, 1989, 573-624: 605-606.

třeba si překlady ověřovat). V textu by však někde mělo být uvedeno, kdo danou pasáž přeložil (pokud ne, automaticky se předpokládá, že danou pasáž přeložil autor, který toto dílo cituje).

Parafráze

- Nejde o doslovné převzetí pasáže z cizího textu, ale o koncizní shrnutí názorů nebo myšlenek autora na daném místě. Za správnost shrnutí odpovídá, který na dané místo odkazuje.